

ritzat el discontinu procés de modernització del País Valencià. Prèviament, hem de dir que aquesta és l'única col·laboració del llibre que aborda obertament l'anàlisi del present segle. Açò no ha d'estranyar-nos, perquè si la història econòmica valenciana té una assignatura encara pendent, aquesta és, sens dubte, l'estudi del segle XX. Tal vegada açò es deu al propi origen de la disciplina que —no sols al nostre país, sino també a la resta de l'estat— ha anat creixent de la mà de la història general més que per l'interès pels fenòmens econòmics més recents. En qualsevol cas, haurem d'esperar al pròxim balanç per comprovar la durada d'aquest fet. Si tornem a la qüestió anterior, i sense entrar explícitament en el debat plantejat al voltant de les visions més o menys optimistes i pessimistes de l'esmentat procés de modernització, un dels seus protagonistes més destacats centra la seua atenció en el canvis primordials de l'economia valenciana contemporània. El paper representat per les exportacions, així com el creixement i la major diversificació de l'oferta industrial (i no pas «industrialització», segons la concepció més presentista), varen caracteritzar el primer terç d'aquest segle. Al mateix temps, la incorporació d'una perspectiva també institucional permet Jordi Palafox de reflexionar sobre el cúmul de factors històrics que han fet de la valenciana una realitat tan desigual.

Per acabar, tots ens hem de felicitar per aquesta publicació que esperem que es converteixi en una referència obligada per a futures investigacions al voltant del nostre passat més immediat. El camp del debat queda així enriquit, si tenim en compte l'elevat nombre de qüestions encara per desvetllar i suggerides en la pròpia lectura. Necessàriament queden en l'àmbit de la discussió. Tal vegada, per açò l'elecció d'un títol tan ambigu i polèmic alhora.

JOAQUIM CUEVAS

Ronald AMINZADE, *Ballots and Barricades. Class Formation and Republican Politics in France, 1830-1871*, Princeton (NJ), Princeton University Press, 1993. 321 ps.

La lectura d'aquest llibre de R. Aminzade, un investigador ben conegut (com coneguda és la influència que sobre ell exerceix l'anomenada sociologia històrica), pot ser considerada com a obligatòria per als estudiosos del republicanisme i de la política obrera, i com a molt convenient per als historiadors en general. S'ha d'advertir, però, que la distància entre els problemes suggerits i els resultats finals és, potser, massa gran.

En efecte, poques voltes el catàleg de les qüestions abordades al capítol introductori d'un llibre pot semblar tan estimulant. En aquest apartat, Aminzade discuteix el paper dels factors classistes en el condicionament de les actituds polítiques, el dels partits polítics incipients en la conformació d'identitats polítiques, la controvèrsia entre els diversos significats del liberalisme i la democràcia durant el segle XIX i llurs complexes relacions amb els processos d'industrialització, per acabar amb la discussió de les virtuts de la comparació entre casos locals. Tots els interessats per algun d'aquests problemes (i es pot dubtar que hi haja historiadors que no ho estiguen) trobaran profit en la lectura d'aquestes pàgines, basades en un magnífic repertori bibliogràfic i redactades amb un estil clar i suggerent alhora.

L'autor rebutja tant les anàlisis classistes mecàniques com les fugides cap a l'afirmació de l'autonomia de la política o el protagonisme dels discursos ideològics; cap d'aquestes tres alternatives, argumenta, no pot donar compte de la diversitat dels comportaments polítics en un mateix marc nacional de cultures i discursos polítics. L'anàlisi de classe no reduccionista que propugna inclou la complexitat de les relacions de classe, la diferent interpretació d'interessos que es pot atribuir a posicions concretes de classe, el paper de factors no classistes (d'unes altres identitats o de les situacions polítiques canviants) i la importància dels esdeveniments contingents.

L'anàlisi de classe aplicat a la política es posa al servei de la consideració del problema de la democratització política (entesa no com un procés natural, sinó com un resultat històric

en el qual va fer un paper central el compromís democràtic dels treballadors, que tampoc no era un factor amb existència i eficàcia automàtiques) i de les seues repercussions socials, centrades en la consolidació de les institucions liberal-democràtiques i en l'actitud conseqüent de les classes obreres.

L'ambigüitat de l'esquerra francesa del segle XX respecte de les institucions republicanes duu Aminzade a replantejar la qüestió del sorgiment, durant el XIX, d'una alternativa republicana radical, que sintetitzà el llegat contradictori dels republicanismes liberal i socialista. Una síntesi que incloïa el rebuig de la igualtat econòmica però també la voluntat d'igualació social a través del sistema educatiu laic i estatal, el reconeixement de l'autonomia de classe però amb crides a la conciliació nacional, l'anticlericalisme i la substitució de les apel·lacions romàntiques per l'èmfasi en l'argumentació científica, el respecte dels procediments parlamentaris liberals i l'abandó de la retòrica jacobina.

El triomf d'eixa alternativa, segons l'autor, no es pot atribuir a l'efecte d'una pausada evolució ideològica, sinó que fou el resultat d'un procés complex i conflictiu en què s'entrecreuren els distints models locals d'industrialització, de formació de classe i de configuració del republicanisme. La part central de l'obra consta d'una minuciosa (i, de vegades, reiterativa) síntesi de la trajectòria política de tres ciutats. A Tolosa de Llenguadoc, la intervenció política dels treballadors artesanals amenaçats per les noves formes de producció va conduir a un protagonisme creixent de les tendències radicals i socialistes dintre el camp republicà, fins a desembocar en l'èfmera comuna de 1871. A Saint-Étienne, els sectors republicans radicals de la burgesia industrial emergent saberen guanyar-se el suport d'amplis grups obrers locals, des dels seders a domicili al nou proletariat de fàbrica i mina. A Rouen, la polarització classista deguda a la conflictivitat generada per un ampli procés d'industrialització accentuà els temors burgesos, incloent els del republicanisme liberal hegemònic, davant un moviment obrer amb influència minvant dintre l'aparell republicà.

L'acceptació del lideratge burgès per treballadors que, tanmateix, desenvoluparen una considerable autonomia no va dur a resultats unívocs, sinó que l'opció entre el revolucionarisme socialista i el reformisme radical es va deure, sobretot, a la relació en el temps entre l'emergència d'organitzacions obreres autònomes i el procés de formació dels partits republicans locals. L'ampliació del sufragi va promoure, alhora, la solidaritat obrera i la col·laboració entre classes, ja que la política electoral republicana va traduir al terreny parlamentari els greuges d'uns treballadors que depenien, per manca de recursos i possibilitats, del suport de sectors burgesos afins. Les manifestacions polítiques de signe classista, com ara la Primera Internacional, van ser signes de la feblesa obrera a l'interior dels aparells partidistes republicans, més que no pas un producte de l'afermament de la consciència de classe. L'alternativa insurreccional fou adoptada, sobretot, quan es creia que les institucions republicanes eren en perill; això va conduir a amargs dilemes durant els aixecaments dels *communards*.

El llibre es clou amb una reflexió sobre el paper que la tradició republicana pot fer en la reconstrucció d'una alternativa d'esquerra després de les transformacions dels darrers anys. A manca d'un contrast exhaustiu de les conclusions amb la magnitud dels problemes enunciats a l'inici, és un epíleg ben intencionat per a un llibre excel·lent (molt llunyà de les ensopides síntesis sobre el republicanisme espanyol), políticament correcte (es destaca reiteradament el caràcter marcadament sexista del republicanisme del segle XIX), molt «americà». En aquest país, i per a segons qui, cal advertir que errarà qui crega que aquest darrer paràgraf és irònic.

MANUEL MARTÍ*

* L'autor d'aquesta ressenya participa al subprojecte DGCYT PB93-0358-C02-02 (*Los republicanismos en la España del siglo XIX: lenguajes políticos y grupos sociales*), l'investigador principal del qual és Àngel Duarte i Montserrat (Universitat de Girona)